O‘QITUVCHILARNING SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARIGA PSIXOLOGIK ADAPTATSIYASI

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Pedagogika yo‘nalishi
1-bosqich talabalari **Zaripova Mohlaroyim Zavqiddin qizi**
Rahimova Rayhona Bahriddin qizi
mohlaroyimzaripova35@gmail.com +998771890630
rahimovarayhona33@gmail.com +998976343634
Ilmiy rahbar: **Ergasheva Mohinur Komil qizi**
Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti “Pedagogika” kafedrasi o’qituvchisi
mohinur.1926@gmail.com
+998 94 925 19 26
Chirchiq,O‘zbekiston

Annotatsiya. Mazkur ilmiy ishda zamonaviy ta’lim tizimida sun’iy intellekt (SI) texnologiyalarining joriy etilishi va ushbu innovatsion jarayonda o‘qituvchilarning psixologik adaptatsiyasi masalasi keng tahlil qilinadi. Tadqiqotda pedagoglarning yangi texnologiyalarga moslashish jarayonida yuzaga keladigan psixologik holatlar, jumladan, texnologik qo‘rquv, motivatsion barqarorlik, innovatsiyaga nisbatan munosabat hamda raqamli kompetensiyalarni shakllantirish muhim omil sifatida o‘rganiladi. Shuningdek, sun’iy intellektning ta’lim sifatiga ta’siri, o‘qituvchi rolidagi transformatsiya va zamonaviy pedagogik modelning o‘zgarishi ilmiy asosda yoritiladi.

Kalit so‘zlar. Sun’iy intellekt, raqamli ta’lim, psixologik adaptatsiya, pedagogik transformatsiya, o‘qituvchi kompetensiyasi, innovatsion texnologiyalar, motivatsiya, raqamli savodxonlik.

Аннотация.В данной научной работе подробно анализируется внедрение технологий искусственного интеллекта (ИИ) в современную систему образования и процесс психологической адаптации преподавателей к данным инновациям. Рассматриваются психологические барьеры, мотивационные факторы, цифровые компетенции, а также трансформация роли учителя в условиях цифровизации образования. Особое внимание уделяется влиянию ИИ на качество обучения и изменениям педагогической деятельности.

Ключевые слова. Искусственный интеллект, цифровое образование, психологическая адаптация, педагогическая трансформация, компетенции учителя, инновационные технологии, мотивация, цифровая грамотность.

Abstract. This scientific paper provides an in-depth analysis of the implementation of artificial intelligence (AI) technologies in modern education and the psychological adaptation process of teachers to these innovations. It examines psychological barriers, motivational factors, digital competencies, and the transformation of the teacher’s role in the context of educational digitalization. Special attention is given to the impact of AI on educational quality and changes in pedagogical activity.

Keywords. Artificial intelligence, digital education, psychological adaptation, pedagogical transformation, teacher competence, innovative technologies, motivation, digital literacy.

KIRISH

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida ta’lim tizimi tubdan o‘zgarishlarga yuz tutmoqda. Ushbu jarayonda sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘rni tobora muhimlashib, ta’lim sifati, boshqaruvi va metodologiyasini yangicha bosqichga olib chiqmoqda.[1] Sun’iy intellekt asosida ishlovchi tizimlar o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini aniqlash, ularning bilim darajasini tahlil qilish, moslashtirilgan o‘quv resurslarini yaratish hamda ta’lim jarayonini optimallashtirish imkonini beradi.Shu bilan birga, ushbu texnologik yangiliklar o‘qituvchilarning kasbiy faoliyatida ham sezilarli o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. An’anaviy “bilim beruvchi” rolidan voz kechib, zamonaviy o‘qituvchi ko‘proq yo‘naltiruvchi, moderator va innovatsion jarayon tashkilotchisi sifatida faoliyat yuritmoqda. Bu esa o‘z navbatida o‘qituvchilardan nafaqat kasbiy bilim, balki yuqori darajadagi psixologik tayyorgarlikni ham talab qiladi.

Psixologik adaptatsiya — bu shaxsning yangi sharoitlarga moslashishi, ichki psixologik muvozanatni saqlagan holda o‘z faoliyatini qayta tashkil etish jarayonidir. Ta’lim tizimida bu jarayon o‘qituvchining innovatsion texnologiyalarni qabul qilishi, ularga nisbatan ijobiy munosabat shakllantirishi va yangi sharoitga mos kasbiy strategiyalarni ishlab chiqishi bilan bog‘liq.

METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda kompleks ilmiy yondashuv qo‘llanilib, nazariy tahlil, tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Nazariy tahlil orqali sun’iy intellekt texnologiyalarining ta’lim tizimidagi o‘rni va ularning pedagogik jarayonga ta’siri o‘rganildi.Qiyosiy tahlil asosida an’anaviy ta’lim tizimi va sun’iy intellekt asosidagi raqamli ta’lim o‘rtasidagi asosiy farqlar aniqlanib, ularning afzallik va kamchiliklari tahlil qilindi. Tizimli yondashuv esa psixologik adaptatsiyani murakkab ko‘p omilli jarayon sifatida ko‘rib chiqish imkonini berdi.Tadqiqot jarayonida xalqaro ilmiy manbalar, UNESCO va OECD hisobotlari, zamonaviy pedagogik konsepsiyalar hamda raqamli ta’lim bo‘yicha ilmiy adabiyotlar asos qilib olindi. Shuningdek, o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga doir amaliy tajribalar ham tahlil qilindi.

MUHOKAMA

Sun’iy intellektning ta’lim tizimiga joriy etilishi o‘qituvchi faoliyatining mazmunini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Endilikda o‘qituvchi faqat bilim yetkazuvchi emas, balki o‘quv jarayonini boshqaruvchi, tahlil qiluvchi va individual yondashuvni ta’minlovchi mutaxassisga aylanmoqda.SI tizimlari yordamida o‘quvchilarning bilim darajasini avtomatik baholash, ularning o‘zlashtirish tezligini monitoring qilish, xatoliklarni aniqlash va moslashtirilgan o‘quv materiallarini taqdim etish imkoniyati paydo bo‘lmoqda. Bu esa ta’limni yanada samarali va individual yo‘naltirilgan tizimga aylantiradi.Biroq bu jarayon o‘qituvchilar orasida turli psixologik reaksiyalarni keltirib chiqaradi. Ayrim pedagoglar innovatsiyani tez qabul qilsa, boshqalarida texnologik qo‘rquv, ishonchsizlik va o‘z kasbiy rolini yo‘qotishdan xavotir kuzatiladi. Ayniqsa, an’anaviy uslublarga o‘rganib qolgan o‘qituvchilarda moslashuv jarayoni

[1] UNESCO. (2021). *AI and Education: Guidance for Policy-makers.*

murakkab kechadi.Psixologik adaptatsiyaning muvaffaqiyatli kechishi uchun bir qator omillar muhim: ichki va tashqi motivatsiya, raqamli savodxonlik, kasbiy rivojlanishga intilish, hamda ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash muhiti.[2] Treninglar, seminarlar va amaliy mashg‘ulotlar o‘qituvchilarning yangi texnologiyalarga bo‘lgan ishonchini oshiradi.Shuningdek, ta’lim muassasalarida innovatsion muhit yaratish, ochiq muloqot va tajriba almashish tizimini rivojlantirish adaptatsiya jarayonini tezlashtiradi. Xatolarga nisbatan tolerant yondashuv esa psixologik bosimni kamaytiradi va o‘qituvchini yangi texnologiyalarni sinab ko‘rishga rag‘batlantiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o‘qituvchilarning sun’iy intellekt texnologiyalariga psixologik adaptatsiyasi zamonaviy ta’lim tizimining eng muhim va strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu jarayon nafaqat texnik bilimlarni, balki chuqur psixologik moslashuv va shaxsiy rivojlanishni ham talab etadi.O‘qituvchilarda ochiqlik, moslashuvchanlik, innovatsion fikrlash va doimiy o‘zini rivojlantirishga tayyorlik shakllansa, sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim sifatini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Natijada, pedagoglar zamonaviy raqamli ta’lim muhitida samarali faoliyat yuritib, o‘quv jarayonini yangi bosqichga olib chiqadilar..

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. UNESCO. (2021). AI and Education: Guidance for Policy-makers. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.https://unesdoc.unesco.org/
2. UNESCO. (2023). Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris: UNESCO Publishing.https://unesdoc.unesco.org/
3. OECD. (2021). Digital Education Outlook 2021: Pushing the Frontiers with AI,Blockchain and Robots. Paris: OECD Publishing.https://doi.org/10.1787/589b283f-en
4. Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial Intelligence in Education: Promises and Implications for Teaching and Learning. Boston: Center for Curriculum Redesign.
5. Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence Unleashed: An Argument for AI in Education. London: Pearson.
6. Selwyn, N. (2019). Should Robots Replace Teachers. AI and the Future of Education. Cambridge: Polity Press.
7. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education. International Journal of Educational Technology in Higher Education, 16(1), 39. https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0
8. Baker, R. S., & Smith, L. (2019). Educational Data Mining and Learning Analytics. New York: Springer.
9. Kasneci, E., et al. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. Learning and Individual Differences, 103, 102274. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274

[2] Zawacki-Richter, O., et al. (2019). *Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education*